

Nr 132.

Av herr **Hildebrand m. fl.**, om skrivelse till *Kungl. Maj:t* angående ett snabbare utvecklande av kylhusväsendet.

Under tiden efter 1 augusti 1914 har mera än någonsin tillförene framträtt nödvändigheten att för en tid framåt kunna förvara livsmedel, utan att någon väsentlig minskning å deras näringsvärde förorsakas av förvaringen. Ett av de i andra länder mest använda förfaringssätten är nedfrysning och förvaring av matvaror i särskilt för ändamålet inrättade kylhus.

Vid en jämförelse mellan vårt land och andra länder i fråga om kylhusväsendets utveckling framträder genast den skillnaden, att vårt land på grund av dess kallare klimat icke visat sig ha fullt samma behov av kylhus och kylanläggningar som länder med varmare klimat. I dessa länder gör sig behovet av särskilt nedkylda rum för förvaring av lätt förstörbara varor gällande året runt. Hos oss däremot ha vi under den långa vintern föga behov av särskilda anordningar för sådana livsmedels förvaring. Detta har medfört en betydligt större och snabbare utveckling och bättre organisation av kylhusväsendet i främmande länder än hos oss.

Om vi vända oss till Argentina och Australien, finna vi, att kylhustekniken där särskilt anpassat sig efter dessa länders betydande export av kött. Det frusna argentinska nötköttet och det frusna australiska fårköttet äro väl kända på världsmarknaden. Detta kött nedfrysas i de olika exporthamnarnas kylhus och lastas sedan i de stora atlantångarnas kylrum. Efter att i fruset tillstånd ha transporterats över havet mottages köttet vid framkomsten till förvaring i kolossala för detta ändamål uppförda kylhus. Det är framför allt England, som är mottagaren. Kylhusen i England ha till följd av den engelska livsmedelshandelns natur av importhandel också fått karaktären av import- och distributionskylhus.

I Ryssland få kylhusen, i det de anpassa sig efter detta lands sär-
egna förhållanden, tjäna andra syften och ändamål. Där ligga kyl-
husen dels i de stora exporthamnarna, dels inne i landet på centrala
platser i förhållande till varornas produktionsområden. De varor, som
i Ryssland huvudsakligen insättas i kylhus, äro smör, ägg, fågel av
olika slag samt fisk. För smöret ha dessa kylhus en särskilt stor be-
tydelse. I synnerhet har det sibiriska smöret genom de stora kylhusen
i de större sibiriska städerna vunnit en stadgad avsättning året om.
De ryska järnvägarna ha för transporten av smör särskilda kylvagnar
samt särskilt avvägda fraktsatser.

I Tyskland ha kylhusen vuxit upp och vunnit stor utbredning
under de senaste årtiondena. Nästan varje större stad har sitt kylhus
för förvaring av olika icke hållbara livsmedel. De större städerna,
bland dem t. ex. Berlin och Hamburg, ha ända till 4—5 stora kylhus
vardera. I Tyskland som i Ryssland är det huvudsakligen smör och
ägg, som lagras i dessa kylhus, men även kött, fågel, fisk, särskilt då
rökt sill, samt mjölk.

I vårt land står kylhusväsendet på ungefär följande ståndpunkt.
I de större städerna finnas i samband med de kommunala slakthusen
kylanläggningar för hastig avkylning av det där slaktade köttet. En
sådan anläggning är den vid Enskede, anlagd i sammanhang med
slakthuset där. För smör och ägg finnas hos oss inga särskilda an-
läggningar av betydelse. Visserligen ha en del mejerier egna små
kylrum, och några privata firmor ha gjort egna anläggningar i mindre
skala, men dessa äro samtliga avsedda för eget bruk och sakna därför
allmän betydelse.

Frågan om transport av kylda varor sommartid kan icke sägas
vara löst hos oss. Olika typer av kylvagnar ha varit föremål för järn-
vägsstyrelsens prövning, och försök i olika riktningar ha gjorts. Några
bestämda riktlinjer för utvecklingen härvidlag ha dock ännu icke fast-
slagits.

I samtliga länder där kylhusväsendet nått en starkare utveckling
och där organisationen är fullt genomförd, ha som en följd av kyl-
husens verksamhet framträtt följande för det allmänna synnerligen be-
aktansvärda resultat. Det har visat sig, att kylhusen inverka stabili-
serande och utjämnande på handeln med lätt förstörbara livsmedel.
Vid sidan av den nytta de medföra genom bevarande av livsmedel,
som eljest skulle bli odugliga till människoföda, medföra nämligen kyl-
husen en jämnare tillgång på livsmedel under olika tider samt till följd
därav mera stadgade priser. Då tillgången på livsmedel, som lätt för-

störas, är stor och överskott uppstår, går detta överskott till kylhusen. Då återigen knapphet uppstår, tömmas kylhusen på sina förråd. Då de i kylhus förvarade varorna utgå i marknaden, bidra de till att hålla priserna nere.

I Tyskland ha kylhusen under krigstiden funnit en särskild användning, i det de i myndigheternas händer använts till lagerhus för det allmännas räkning. De kvantiteter livsmedel, som på detta sätt fördelats över en längre konsumtionsperiod, äro även för därvarande förhållanden av synnerlig storlek. Några siffror föreligga naturligen icke, men av upplysningar, som stått att vinna, framgår, att det väl organiserade kylhusväsendet varit ett kraftigt skydd för Tyskland gentemot uthungringen.

I vårt land skulle säkerligen tillvaron av ett modernt kylhusväsen ha utövat ett högst betydande inflytande på såväl tillgången av livsmedel som på priserna under nu närmast gånge tid. Vi tänka därvid särskilt på hösten 1914. Som bekant är, lämnade år 1914 en synnerligen knapp foderskörd, och en följd därav var, att kreatursbesättningarna måste reduceras, för att den återstående delen skulle kunna hålla ut till nästa skörd. Vi fingo då inom landet ett tillfälligt överskott av kött, och priserna voro låga. Då vi icke kunde konsumera detta överskott här hemma, blev följden en omfattande export. Hade vi nu haft ett fullt utvecklade kylhusväsen, skulle betydande mängder av detta överskott i fruset tillstånd kunnat förbehållas den inhemska konsumtionen till den tid av knapphet med åtföljande höga priser, som man då förutsåg och som vi veta senare har inträtt.

Men icke blott under krigstidens utomordentliga förhållanden, utan även under fredsförhållanden skulle tillvaron av ett ordnat kylhusväsende verka utjämnande och reglerande på tillgången av kött och andra livsmedel. Därvid faller även tanken på handeln med renkött och vilt. Under nu rådande förhållanden drives handeln med dessa varor huvudsakligen vintertid, i det den starka kölden i Norrland på naturlig väg fryser varorna. Dessa forslas i fruset tillstånd söderut så långt, som man kan räkna med att den naturliga kölden håller dem frusna. Att föra dem längre söderut vågar man i regel icke, emedan faran för förlust genom varornas förskämning då blir för stor. Utan att vilja spekulera i den framtida betydelsen för Norrlands kolonisation av att möjlighet beredes jordbruket till en stadgad och mera beräknelig avsättning av lantbruksprodukter, kunna vi dock framhålla hurusom nu rådande förhållanden avsevärt hämma avsättningsmöjligheterna för

Norrlands varor och hurusom ett genomfört kylhusväsende skulle innebära en påtaglig förbättring härutinnan.

För sådana livsmedel, som mjölk, smör och ägg skulle ett ordnat kylhusväsende innebära en mera stadgad och beräknelig avsättning. Dessa varors ringa hållbarhet medför under nuvarande förhållanden ständiga rubbningar i varutillgången, så att man omväxlande har brist och överflöd. Priserna förändras i samma takt.

En annan grupp livsmedel, som i hög grad skulle kunna påverkas av kylhusen, är fisken. Sporadiska försök ha redan gjorts i vårt land med transporter av frusen fisk. De ha, om än icke misslyckats, dock visat sig föga framgångsrika. Det lider likväl intet tvivel om att vi på grund av vårt läge ha bättre möjligheter att förse oss med färsk fisk såväl från västkusten som från Norge än de sydligare länder, som nu tack vare sitt kylhusväsen kunna fylla nära nog hela sitt behov därifrån.

Som huvudbeståndsdel i vad vi här ovan benämnt ett ordnat kylhusväsen, måste ingå moderna kylhus, belägna på lämpliga centrala platser runt om i landet, samt i de viktigaste import- och exporthamnarna.

En början till dessa kylhus ha vi i de ovan omtalade anläggningar, som finnas i samband med de kommunala slakthusen. Dessa behöva dock för att fylla här angivet syfte, en ganska kraftig tillbyggnad. Vid sidan av dem kan man räkna på att genom enskilt initiativ komma att uppstå kylhus i de större städerna, framför allt då i Stockholm, Malmö och Göteborg.

Men för att kylhusväsendet skall nå önskelig utveckling och för att dessa kring landet spridda kylhus skola få praktisk betydelse, fordras att de förbindas sinsemellan av moderna, fullt effektiva, pålitliga och tillräckliga transportmedel för frusna och kylda varor.

Dessutom måste det framstå såsom en nödvändighet att åtgärder vidtagas för åstadkommande av möjlighet att transportera frusna och kylda varor på våra viktigaste export- och importlinjer, så att vårt land kan komma i direkt förbindelse med främmande länders kylhus.

Enligt vår uppfattning borde enskilda företagare kunna utveckla kylväsendet på ett fullt modernt sätt, om de endast erhöle det stöd från det allmännas sida, som är oundgängligen nödvändigt. Vi tänka då särskilt på transportförhållandena. För ökad företagsamhet på detta område erfordras förvissningen om, att i främsta rummet statens järnvägar äro beredda att göra en insats för att påskynda utvecklingen. Huruvida ett statsingripande även under andra former och efter andra

linjer lämpligen bör ifrågakomma, torde helst tagas under omprövning i samband med en utredning beträffande bästa anordnandet av kyltransporterna.

Under krigstiden hade folknäringens tryggande i hög grad framstått såsom ett direkt statsintresse. Då enligt vår mening kylhusväsendets utveckling innebär ökad säkerhet för livsmedlens rationella fördelning över olika årstider och därmed för deras utdrying vilja vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning på vad sätt och i vilken mån kylhusväsendet genom statens ingripande kan bringas till en snabbare utveckling i vårt land.

Stockholm den 27 januari 1916.

Karl Hildebrand.

Arvid Lindman.

J. P. Jespersen.
